

12 листопада 2020 р. виповнилось 110 років від дня народження всесвітньо відомого українського вченого в галузі механіки деформівного твердого тіла, заслуженого діяча науки України, засновника Інституту проблем міцності НАН України, доктора технічних наук, професора, академіка НАН України Георгія Степановича Писаренка.

Г.С.Писаренко народився 12 листопада 1910 р. на Полтавщині. У 1931 р. вступив до Нижньогородського механіко-машинобудівного інституту, після закінчення якого працював інженером-конструктором на заводі "Красное Сормово". У 1937 р. Г.С.Писаренко був прийнятий до аспірантури Київського політехнічного інституту, а з 1939 р. він почав працювати за сумісництвом в Інституті будівельної механіки Академії наук України (нині Інститут механіки ім. С.П.Тимошенка НАН України). З цього часу його творча діяльність нерозривно пов'язана з Національною академією наук України. У лютому 1941 р. Г.С.Писаренко захистив кандидатську дисертацію на тему "Визначення прогинів і напружень в роз'ємних діафрагмах парових турбін". Спираючись на роботи М.М.Крилова і М.М.Боголюбова з нелінійної механіки і М.М.Давиденкова з механіки матеріалів, а також використовуючи результати власних експериментів, Г.С.Писаренко вперше виконав фундаментальні дослідження з розрахунку коливань механічних систем з урахуванням гістерезисних втрат в циклічно деформівному матеріалі в нелінійній постановці, ефективно застосувавши при цьому метод, заснований на представленні рішень у вигляді асимптотичних розкладів за степенями малого параметра. Ці роботи стали основою його докторської дисертації на тему "Вимушені коливання пружних систем з урахуванням розсіювання енергії в матеріалі", яку він успішно захистив у червні 1948 р.

З 1950 р. Г.С.Писаренко почав займатися вивченням міцності матеріалів при високих температурах в лабораторії спецсплавів Інституту чорної металургії АН УРСР. На базі цієї лабораторії в 1955 р. був створений Інститут металокераміки і спецсплавів АН УРСР, який очолив І.М.Францевич (з 1964 р. - Інститут проблем матеріалознавства), де Г.С.Писаренко працював керівником відділу, керівником сектора, заступником директора з наукової роботи.

У 1957 р. Г.С.Писаренко був обраний членом-кореспондентом, а в 1964 - академіком АН УРСР.

Подальша наукова і науково-організаційна діяльність Г.С. Писаренка нерозривно пов'язана з розвитком наукового напрямку в механіці, що стосується

вивчення міцності матеріалів та елементів конструкцій, що працюють в екстремальних умовах. Результатом цієї діяльності стало створення за ініціативою Г.С.Писаренка і при активній підтримці Президента АН УРСР академіка Б.Є.Патона і Президента АН СРСР академіка М.В.Келдиша у вересні 1966 р. на базі сектора міцності Інституту проблем матеріалознавства АН УРСР Інституту проблем міцності АН УРСР, який він очолював з дня заснування до травня 1988 р. Цей Інститут, який сьогодні носить ім'я свого засновника, по теперішній час залишається єдиною науково-дослідною установою, тематика досліджень якої повністю присвячена питанням міцності матеріалів і конструкцій за екстремальних умов навантаження.

Характерна особливість творчої діяльності Г.С.Писаренка полягала в органічному поєднанні аналітичних і експериментальних методів дослідження. Надаючи особливого значення експериментальним дослідженням, він приділяв велику увагу створенню нових випробувальних засобів. Під його керівництвом в інституті було створено експериментальне обладнання, що дозволяло проводити дослідження міцності і довговічності матеріалів з урахуванням практично всіх тих умов, які характерні для експлуатації об'єктів сучасної техніки.

У творчій спадщині Г.С.Писаренка понад 800 виданих праць, у тому числі понад 50 книг, монографій, підручників, довідників, багато з яких перекладено на англійську, французьку, японську, іспанську, португальську, чеську, польську та румунську мови, а також 50 авторських свідоцтв на нові експериментальні установки і методи досліджень.

Наукові роботи Г.С.Писаренка та учнів його школи були відзначені п'ятьма державними преміями УРСР, однією державною премією СРСР, трьома державними преміями України в галузі науки і техніки.

Г.С.Писаренко проводив велику науково-організаційну роботу. З 1962 р. по 1988 р. він був членом Президії АН УРСР, головним ученим секретарем АН УРСР (1962-1966 рр.), віце-президентом АН УРСР (1970-1978 рр.) і головою Північно-західного наукового центру АН УРСР (1981-1988 рр.). Протягом багатьох років він очолював Наукову раду АН УРСР "Механіка деформівного твердого тіла", Комісію космічних досліджень і Раду з проблеми "Народногосподарське використання вибуху" при Президії АН УРСР та інші, входив до складу різних наукових рад і комісій при АН СРСР та ДКНТ СРСР.

Г.С.Писаренко активно брав участь у міжнародному науковому житті, будучи членом міжнародних академій і товариств, брав участь у міжнародних конференціях (США, Німеччина, Франція, Чехословаччина, Японія, Польща, Югославія, Угорщина).

Г. С. Писаренком у 1969 р. був заснований науково-технічний журнал "Проблеми прочности", який з першого номера до теперішнього часу перевидається міжнародними видавництвами англійською мовою.

Г.С. Писаренко був видатним педагогом і організатором інженерної освіти. Його наукова та педагогічна діяльність більше ніж 60 років була тісно пов'язана з Київським політехнічним інститутом. З 1950 р. Г.С. Писаренко - беззмінний член вченої ради Київського політехнічного інституту, 32 роки очолював кафедру опору матеріалів (пізніше – кафедра динаміки і міцності машин та опору матеріалів) Київського політехнічного інституту.

Під керівництвом Г.С.Писаренка підготовлено 50 докторських і 185 кандидатських дисертацій. Серед його учнів академіки НАН України В.Т.Трощенко, М.В.Новиков, А.О.Лебедєв, В.В.Матвєєв, члени-кореспонденти НАН України А.Я. Красовський, В.О.Стрижало.

Велику увагу Г.С. Писаренко приділяв написанню підручників і довідників з опору матеріалів. У 1963 р. ним у співавторстві с В.А.Агарьовим, О.Л.Квіткою, В.Г.Попковим і Е.С.Уманським було написано підручник з опору матеріалів для студентів машинобудівних спеціальностей вищих технічних навчальних закладів, у якому, з урахуванням багаторічного досвіду викладання курсу опору матеріалів у Київському політехнічному інституті, викладені основні питання опору матеріалів. Четверте видання підручника в 1980 р. було удостоєно Державної премії УРСР у галузі науки і техніки.

За видатні заслуги в розвитку науки і техніки та підготовку висококваліфікованих науково-технічних та інженерних кадрів Г.С.Писаренко був нагороджений орденами і медалями. На відзначення заслуг Г.С.Писаренка Президія НАН України в 2007 р. заснувала премію його імені "За видатні наукові роботи в галузі міцності матеріалів і конструкцій". Першій премії імені Г.С. Писаренка НАН України були удостоєні роботи його учнів академіків НАН України В.Т.Трощенко і В.В.Матвєєва.

Яскравий життєвий шлях Георгія Степановича, наповнений науковими досягненнями і творчими здобутками, закінчився 9 січня 2001 р.

На звершення наведемо слова незабутнього президента НАН України академіка Б.Є. Патона, якими він схарактеризував діяльність Г.С. Писаренка: «Небагато у нас таких дійсно видатних людей, видатних учених, які все своє життя присвятили науці та освіті, і мене дуже і дуже радує те, що Георгій Степанович створив наукову школу, яка сьогодні в Інституті проблем міцності продовжує розвивати його ідеї, продовжує працювати над новими проблемами в галузі міцності матеріалів і конструкцій».